

ПІЗНАННЯ ЯК КОНСТРУЮВАННЯ (ЗМІНИ В ЕПІСТЕМОЛОГІЇ НА ҐРУНТІ ТІЛЕСНОЇ ДЕТЕРМІНАЦІЇ)

Дольська О.О.

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків*

Ідея пізнання як конструювання формується за рахунок натуралістичного і еволюційного характеру розвитку некласичної епістемології і зростає на основі комплексної наукової та філософської бази, часовий інтервал якої можна позначити як двоетапний. Перший етап розвернувся на початку ХХ століття як синтез філософських і психологічних досліджень морфологічної будови людини, що впливають на організацію і стимуляцію пізнавальних процесів. Це новий пласт філософських досліджень, які отримали назву Феноменологія, і досліджень роботи органів сприйняття та їх вплив на розумові процеси в психології (це перш за все роботи Ж. Піаже).

Другий етап формується на рубежі ХХ-ХХІ ст. Платформою для розвитку цієї теми стали еволюційна психологія, когнітивна нейронаука, науки з побудови штучного інтелекту, біокібернетика і новий напрямок, який зростає на їхньому ґрунті, – біосеміотика. Спектр досліджень останньої перетинається (або є близьким) з біокібернетикою, із загальною теорією систем (в дусі Л. фон Берталанфі), з Тартуського-московської школою семіотики (в дусі Ю. Лотмана). Концепція тілесного пізнання отримала поштовх від ідеї смислового характеру сприйняття оточуючого світу, за яким формується реальність будь-якої живої істоти. Тілесна (морфологічна) організація живого організму дає можливість сприймати, пізнавати та діяти останньому по-своєму з єдиною метою – жити.

На думку німецько-естонського вченого Я. Уексюля, будь-який організм сприймає світ вибірково, тобто кожний по-своєму, по-різному, направляючи свої тілесні (природні, генетичні) ознаки на пристосування до середовища, де він облаштовує свої навички, інстинкти, можливості давати потомство. Це середовище/територія стає його домішкою, воно містить повний спектр значень для виживання останнього, все інше, що не відповідає тілесним можливостям, не «входить» до багажу цього живого організму, не має значення. В подальших дослідженнях науковці звернути увагу на те, що між тілесною організацією та можливостями організму, з одного боку, і впливом на цей організм саме тою реальністю, яку розбудовував і наповнював смисловим змістом останній, з іншого боку, завжди є зв'язок, на кшталт call back (зворотній зв'язок). Кулль К. Л. – біолог та семіотик, фахівець в галузі біосеміотики – нагадав про ідеї Я. Уексюля, а К. Брентарі показав, що взаємовідносини, які тварина здійснює зі своїм оточенням, є складною системою семіотичних взаємодій: її поведінка – це не сукупність механічних реакцій, а мимовільне (спонтанне) приписування значення зовнішньому світу». Отже морфологічна організація організму (тілесні можливості, його будова) розбудовує смислові контексти навколишнього середовища, створює «реальний» світ до свого реального існування і у будь-якому разі стає вирішальною детермінантою в організації життєдіяльності живого організму.